

Čech wabi za svojich slowjanskich susodow

Knižku wo Miliduchu wudał

Je pónđzelu popołdnju, něšto minutow po napol štyrjoch. Durje do apoteki „Lužice“ na hrodze w Hrádeku nad Nisou mi dr. Lubomír Jaroš z wulkej gestu wočini. Spěšnje pak přede mnu do twara dže, prajo, zo mam tola za nim zastupić. To tež hišće druzy ludžo wužiwaja – pacienća. Přińdu sej po swoje medikamenty, byrnjež lěkarnja tón džen hižo w 15.30 hodž. zawrjena była. Wutoru a štwórtk popołdnju njeje apotekar scyla w domje. To schorjenych we wokolinje z lěkami zastaruje. Na jednym boku tak potrěbnym pomha, na druhim pak ma tež sam z toho wužitk. Ludžo, kotřiž su na swoje doma wjazani, wosebje starši wobydlerjo, rozmołwjeja so rady z dr. Lubomírom Jarošom. A to jeho nutrkownej powaze tyje a wotpowěduje. Nazhonja tak tójšto z toho, što je něhdy wokolinu małego pomjezneho městačka podłu němsko-česko-pólskeje mjezy Hrádek nad Nisou charakterizowało.

Ma tójšto zajimow

Džensa je dr. Lubomírej Jarošej 53 lět. Narodził bě so čelnje a duchownje hibićiwy muž w Liberecu, hdžež je tež runje tak kaž w slowakskej Žilinje do šule chodził. Jeho swójbne styki sahaja tuž džensa hišće hač na Morawu. W 1990tych lětach je so wón wottam swójbnych přičin dla na sewjer kraja wrócił a w Hrádeku nad Nisou swoju „Lěkarnju na hrodze“ wotewřel. Studował je wón farmaciju w Hradecu Královym. Swój studij wón z disertaciju zakónči.

Wot dzewjećdzesatych lět wón rady basni, předewšěm po ludowym wašnju. Spěwy, harmonizowane wot Ilje Havličeka, je do knihi „Písne na národní notu“ zjał. Spisa pak tohorunja džiwadlowu hru „Věra“, nowelu „Dáša“, kaž tež džěćacej knižce „Tajemství křišťálové jeskyně“ a „12 povídek z vojenského prostředí Liščí vršek“.

Mała lěkarnja je zeleno-běla wobarbjena a z drjewjanymi a škleńčanymi regalemi wuhotowana. Swětłosc, přez z wjacore wokna do rumnosće prudzaca, spožča jej přijomnu atmosferu. Hdže pak je hród, so jeho prašam, hdyž jeho apoteka „Lékárna Na Hradě“ rěka? Na tute prašenje mi dr. Jaroš takle wotmołwa: „Apoteka steji na hórce wosrjedz městačka. Njemóžu drje dopokazač, zo bě so tam něhdy hród pozběhował, tola předstajíc sej to móžu.“

Wjacerěčne wabjenje

„Póje hišće raz sobu. Chcu Wam něšto pokazač.“ Tak woła wón mje znowa z durjemi won před rjenje wobnowjenu chěžu. Na durjach do apoteki njeje jeno česki napis lékárna, ale tež jendželski pharmacy, němski Apotheke a samo serbski lěkarnja. Hač ma telko Serbow jako pacientow, zo tole čini, chcu wědžeć. „Ně“, wón praji, „dotal je so jenož jedne awto z Kamjenskim čisłom sem zabłudžilo. Sym so młodeje žony prašal, zwotkel je. Z Pančic-Kukowa, mi wona wotmołwi, ale němsce.“ Čehodla pak je potom serbski napis přidał?, sym wćipna. „Serbja su w dawnych časach tež tule žiwi byli a našu lužisku domiznu, džensa w Českej republice ležacy region, wobsydlili. To bě mi přičiny dosć. Chcu pak tež svojich sobuwobydlerjow–Čechow na to skedzbnic, zo mamy w susodnej Němskej slowjanski narod, kotryž je nam bliski a ke kotremuž mějachmy přez mnohe lětstotki dobre zwiski.“

Dale pokazuje wón na scěnje připrawjene zločane tafle. Tute skedzbnjeja na wosobiny, něhdy w Hrádeku nad Nisou bydlace. Su to w nacionalsocializmje zahinjeny patriot Ernst Richard Streit, awtor knihi wo eksotiskich ptačkach Walter Wiener, major Vasil Krefcun a sportowc Luděk Simandl, a hišće džensa žiwaj sportowcaj Petr Čemus a Karel Brtko. „To by byla tež ideja za Lužiskich Serbow, wšako maće tohorunja mnohich wuznamnych ludži. Wězo žada sej to trochu swójskeje iniciatiwy.“

K Serbam ma dr. Jaroš skerje sporadiske styki, znaje pak Jurja Łušćanskeho a Křesćana Krawca.

Před něšto lětami bě 8. meje při pomniku za padlych pólskich wojakow w Chrósćicach – je so tam sydnył, na akordeonje hrał a k tomu česke pěsnje spěwał. „Jenička žona bě tehdy k pomnikej přišla. Wšako njebě wosebity jubilej wopomnjeća. Z njej so wězo tež rozmołwjach.“ Lětsa pak chce sej skónčnje na Chrósćanski folklorny festiwal dojeć. Kwartěr je sej hižo zawěsćił.

Miliduch jeho zahorił

Zjawnje pokazuje dr. Lubomír Jaroš swój zajim za słowjanskich susodow. Wo jednej temje, jednecej wo zańdženosci słowjanskich kmjenow mjez Solawu a Wódru, je knihu napisał.

Předewšěm zajimuju jeho stawizny zažneho srjedźowěka, a to w słowjanskim zwisku. „Moja mać je přeco hižo rady stawizniske knihi čitała. Mój bratr je mje pozdžišo za to zajimował.“ Tak slědži apotekar a spisowačel rady w interneće abo w bibliotekach. Wjetšinu informacijow pak zdobywa sej w rozmołwach z kompetentnymi partnerami.

Před něšto dnjemi wuńdže w českim nakładnistwje RENEKO w Ústiju nad Labem jeho knižka „Miliduch – Mjez zabyćom a wěčnosću“. Na 159 stronach zaběra so awtor z postawu tutoho serbskeho wjercha, kotryž bě rowjenk Korle Wulkeho (747–814). Při přeložowanju staj jemu mjez druhim Čech a přečel Serbow František Vydra a Serb Jurij Šěrak pomhałoj. Wo Miliduchu njeje přewjele znate. W historiskich žórlach je zwjetša jenož wo tym řeč, zo je wón bitwu přećiwo Korli Wulkemu nad Solawu přehrał, žiwjenje přisadził a zo zbywacy słowjanscy wjerchojo Korli Wulkemu po tym poddanosć přilubichu. „W mojim powědančku sydli Miliduch w Budyšinje. Wón ma mandželsku Radku, kotraž je jara rjana a po słowjanskim wašnju žiwa. Dwě džěsći słušatej do jeju swójby. To pak su informacije, kotrež njejsu historisce podkładžene. „Hladajo na faktologiju je něhdže 80 procentow z toho, štož pisam, prawdžepodobne. Zbytk je wumysleny.“

Čehodla pak jeho runje Miliduch zajimuje? Dr. Lubomír Jaroš rozjasnja, zo měješe Miliduch za swój čas cyle wosebitu hódnotu. „Mam jeho za jara bojowniskeho a mudreho čłowjeka. Wón je swojich jara lubował a zajimowaše so za to, kotre dokonjanosće zadobywarjow wučinjeja. Zaběraše so tež z jich křesćanskej wěru. Hačrunjež bu wona słowjanskim kmjenam nanuzowana, je mjez druhim křesćanstwo tomu dopomhało, zo su Serbja džensa hišće žiwi.“ Konflikt, kotryž z toho wurośe, zo Słowjenjo, a to hač do 11. lětstotka – we wěstych kónčinach hišće dlěje – pohanskim Boham a so zadobywacym křesćanam wopruja, njeda so doskónčnje rozrisać. Přiwšěm bě so Miliduchej poradžilo w rozsudnej bitwje přećiwo Korli Wulkemu wjetšinu słowjanskich kmjenow zjednoćić a jednotnje přećiwo wójsku krala wojować. To bě so přěni króc w słowjanskich stawiznach stało a pyta hač do džensnišeho swojeho runjeća. „Wón móžeše strategisce a taktisce myslić. Škoda, zo je w bitwje zahinył. Njeby-li tomu tak było, by so žiwjenje Słowjanow w srjedźowěku bjezdweła hinak wuwilo a naše stawizny bychu hinak wupadali.“

Rjany són wo přichodže

Kak to konkretnje měni, chcu wot njeho wědžeć. Po wuprajenju dr. Jaroša njeje ani w Českej republice dosć znate, zo je w susodnym kraju słowjanski lud žiwy. „Nochcu ani wo tym řečec, zo w Němskej sami lědma wo tym wědža, zo su tam Serbja a kotru hódnotu woni runje na kulturnym wuwicu za kraj maja.“ Tuž swoju knižku wo Miliduchu, kotruž je sam financował,

radu pacientam rozdawa. „Prašam so jich, hač chcyli sej ju přečítać. Dotal je lědma štó rjekł, zo to no chce. Tak mam składnosć, ludźi informować.“ K Towaršnosći přećelow Serbow w Praze ma jenož mało zwiskow. Wězo dóstawa informacije, što towarstwo abo jednotliwi spěchowarjo Serbow w Čěskej činja, kaž Milan Hrabal we Varnsdorfje. Tola džěła dla njemóže zarjadowanja wopytać a so w towarstwach angažować.

Wulki džěl eksemplarow swojeje knižki wo Miliduchu w serbskej a němskej rěči je dr. Lubomír Jaroš Serbam přewostajił. Z njej měli so w serbskich a dwurěčnych šulach zaběrać. Budyski Rěčny centrum WITAJ so wo to postara, zo změja šulerjo 6. lětnikow bórže składnosć, so ze stawiznami swojeho naroda na zabawne wašnje zeznajomić. Wšako słušeja stawizny srjedźowěka do wučbneho plana 6. lětnika. Napjata powědka džěći zawěsće k čitanju wabi. Nazymu móhl awtor na čitanje do Łužicy přijěć. „Hospodarske položenje mi njedowola, swoju apoteku wotyždenju wopušćić. Móžu so jenož po wječorach abo na kóncach tydženja swojim projektam wěnować.“ Tak maja šulerjo we Łužicy składnosć, sej najprjedy publikaciju přečítać a ju potom z dr. Jarošom rozjimać. Kniha – zawěsće je wona tež dorosćenym zajimawa – je tohorunja w Smolerjec kniharni na předań. W powědančku dr. Lubomíra Jaroša Miliduch zahinje, kaž to tež historiske žórła podawaja. Štóž pak tekst dokładnje čita, spóznaje w bjezdwěla zrudnym kóncu tež nadźiju. Wšako zwostawaja potomnicy Miliducha žiwi a posrědkuja jeho ideale dale přichodnym generacijam. „Snano samo na zastupnistwo słowjanskich narodow w třikrajowym rózku. Serb měł je nawjedować, Čěša a Polacy jemu poboku stać. Tak by tutón mały narod, posledni z wuchodnych Słowjanow, měł zastupnistwo, kotrež móhło na wjacorych runinach wojować. Són to, kotryž zda so Serbam bliskemu susodej-Čechej być zwoprawdźomny. M. Rječcyna